

Етапи формування готовності педагогів до організації навчальної діяльності в початковій школі

У статті актуалізовано необхідність формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності молодших школярів та обґрунтовано основні етапи цього процесу. Проаналізовано наукові дослідження означеної проблематики. Визначено принципи, форми та методи роботи, доцільні на кожному з етапів підготовки студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність, педагог, організація навчальної діяльності, етап, іноземна мова, початкова школа.

Актуальність дослідження. Започаткування вивчення іноземної мови, починаючи з початкової школи, зумовило необхідність формування готовності педагогів, здатних ефективно організувати навчальну діяльність молодших школярів, і удосконалення підходів до її викладання. Від рівня професіоналізму вчителів залежить ставлення, зацікавлення іноземною мовою, формування комунікативної компетенції. Тому підготовці таких фахівців повинно відводитись чільне місце.

На основі результатів аналізу наукової літератури й практичного досвіду з'ясовано, що майбутні вчителі іноземних мов недостатньо готові до організації навчальної діяльності у початковій школі, часто не враховують індивідуальні психо-фізіологічні особливості молодших школярів, їх потребу в іграх. Така ситуація пов'язана з низьким рівнем готовності педагогів до навчання дітей молодшого шкільного віку, використання дидактичних ігор як ефективного засобу. З метою забезпечення якісного дослідження цієї проблеми доцільно обґрунтувати етапи формування готовності і становлення майбутнього вчителя як професіонала.

Мета статті – обґрунтувати етапи формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності молодших школярів.

Аналіз наукових досліджень. Навчальну діяльність досліджували В. Боднар, О. Вишневський, П. Гальперін, В. Давидов, В. Лозова, І. Малафійк, М. Матішак, Н. Мойсеюк, О. Савченко, Г. Троцько та інші. Проблеми підготовки майбутніх педагогів і формування їх готовності до організації та активізації

навчально-пізнавальної діяльності школярів відображено у працях М. Гайдура, В. Михальської, М. Овчинникової, С. Ратовської, О. Серняк, Н. Сулаєвої, Л. Філатової та інших.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння молодшими школярами іноземною мовою базується на їх навчальній діяльності, компонентами якої є цільовий, мотиваційний, змістовий, процесуальний, результативний, контроль-оцінювальний (за Т. Донченко [2], М. Овчинниковою [3], О. Савченко [5]). Рівень організації зазначеної діяльності залежить від готовності педагога, який несе відповідальність за опанування учнями іноземною мовою. В. Редько визначає готовність фахівця до професійної діяльності як інтегральну якість особистості, елемент його свідомості, форму розуміння й сприйняття системи залежності його майбутньої професійної майстерності від зовнішніх і внутрішніх чинників [4, с. 100]. С. Будак характеризує готовність учителя як певний фізичний і психічний стан зі знаннями, навичками і вміннями; стан, у якому він може швидко перейти до безпосереднього виконання своєї професійної діяльності. Стану готовності передуює підготовка, що характеризується оволодінням певним мінімумом знань, навичок і вмінь для успішного результату діяльності [1, с. 87]. Підготовка майбутніх учителів до організації навчальної діяльності – це цілісний процес взаємодії викладача і студентів: викладач організовує навчальну діяльність студентів, формуючи вміння організовувати означену діяльність з молодшими школярами. Основні особливості такого процесу – необхідність мотивувати майбутніх педагогів до організації навчальної діяльності учнів, упроваджувати методику її організації в систему підготовки у вищому навчальному закладі.

Таким чином, готовність вчителя іноземної мови до організації навчальної діяльності учнів початкової школи розуміємо як стан особистості, яка володіє іноземною мовою й теоретичними знаннями про зміст, форми, особливості навчальної діяльності, відповідними уміннями й навичками, готова організувати її для успішного оволодіння учнями іноземною мовою. Для цього необхідним вважаємо опанування системою знань і вмінь; кінцевим

результатом готовності студентів є їх компетентність у вибраному напрямі діяльності.

Тепер охарактеризуємо основні знання і вміння, необхідні майбутнім учителям для організації навчальної діяльності учнів початкової школи у навчанні іноземної мови. Нами було визначено три основні критерії: когнітивний, реконструктивний та креативно-ігровий. Перший – відповідає рівню теоретичної підготовки студентів до організації навчальної діяльності, другий – теоретико-практичної, третій – творчо-практичної.

Формування готовності до означеної діяльності й опанування відповідними вміннями і навичками відбувається у процесі послідовної зміни чотирьох етапів: підготовчого, організаційного, практичного, рефлексивного.

Зміст роботи *підготовчого* етапу полягає у виборі тем, визначенні цілей та завдань запланованої роботи, удосконаленні навчальних дисциплін, в обговоренні очікувань від навчання, мотивації до ігрових дій, розробці педагогічних задач, ігрових ситуацій та ігор, визначенні ролей та правил ігор, розробці критеріїв оцінювання діяльності та результатів навчання.

На цьому етапі доцільно враховувати у змісті фахових і психолого-педагогічних дисциплін специфіку організації навчальної діяльності учнів початкової школи та керуватися принципами мотивації (для усвідомлення потреби вивчення особливостей організації навчальної діяльності), врахування адаптаційних процесів студентів (майбутні вчителі пристосовувалися до нового колективу) і рівня володіння мовою, професійної спрямованості, орієнтації на розвиток особистості майбутнього вчителя іноземної мови. Методами підготовчого етапу є бесіди, пояснення, розповідь, спостереження, метод “мозкового штурму”.

Самостійна робота є важливим елементом засвоєння студентами лекційного матеріалу та одним із засобів формування вмінь організовувати навчальну діяльність молодших школярів; вона сприяє розширенню знань, потребує творчого підходу.

Метою *організаційного* етапу є актуалізація набутих знань та одержання нових за допомогою ознайомлення з лекціями, методами активного навчання, а

також налаштування студентів на результативність навчання. Формами роботи є лекції, семінарські, практичні заняття, консультації, самостійна та навчально-дослідна робота студентів під керівництвом викладача.

На організаційному етапі важливо дотримуватися принципів мотивації, поетапності у формуванні організаційних навичок і вмінь з метою міцного їх закріплення, професійної спрямованості (орієнтація на майбутню педагогічну діяльність), об'єктивності, демократизації стосунків у системі “викладач – студент” та використовувати такі методи: розповідь, пояснення, інструктаж, дискусія, створення ситуації інтересу у процесі викладання, метод аналізу.

Практичний етап спрямовується на формування та вдосконалення у студентів професійних умінь організувати навчальну діяльність молодших школярів, на розвиток творчого мислення майбутніх учителів. Провідними є принцип поетапності у формуванні організаційних навичок і вмінь, комунікативності, професійної спрямованості, ситуативно-тематичної організації навчання, демократизації стосунків у системі “викладач – студент”, орієнтація на розвиток особистості майбутнього вчителя початкової школи.

На цьому етапі передбачено практичну та методичну підготовку студентів до самостійної організації навчальної діяльності.

Основними формами роботи є лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна робота студентів під керівництвом викладача. Актуальними є лекції на теми “Учитель іноземної мови в початкових класах як організатор навчальної діяльності”, “Типові утруднення та методичні рекомендації до ефективної організації навчальної діяльності” тощо.

Доцільно вивчати досвід використання різних форм навчальної діяльності, опрацьовувати новинки методичної літератури, добирати дидактичні ігри та наочний матеріал для підвищення ефективності організації навчальної діяльності.

Використання навчально-педагогічних ігор у професійній підготовці, на наше переконання, є найдієвішим методом розвитку творчості та отримання досвіду студентами для організації навчальної діяльності, оскільки через моделювання педагогічних ситуацій розвивається мислення майбутніх

фахівців. Студенти, вирішуючи завдання, вчатьсЯ організовувати форми навчальної діяльності та керувати ними, знаходити причини невдач, вести бесіду, діалог, аналізувати та порівнювати результати роботи, таким чином розвиваючи у процесі навчання відповідні уміння та навички.

На практичному етапі доцільно організувати низку навчально-педагогічних ігор, зокрема: “Консультація з іноземної мови”, “Ігровий гурток з іноземної мови”, “Конкурс як форма організації навчальної діяльності”, “Індивідуальні та парні форми організації навчальної діяльності молодших школярів”, “Групові й фронтальні форми організації навчальної діяльності молодших школярів”, “Дидактичні ігри з буквами та звуками на уроках іноземної мови”, “Лексичні ігри для вивчення іноземної мови”, “Орфографічні ігри”, “Граматичні ігри”, “Дидактичні ігри для розвитку навичок читання, аудіювання, мовлення, письма” тощо. Одним із ефективних методів підготовки студентів до організації навчальної діяльності є мікрвикладання. Його тривалість – 7–15 хвилин залежно від рівня готовності майбутніх педагогів виконувати роль викладача. Моделюючи фрагменти різних форм навчальної діяльності, майбутні вчителі іноземних мов набували досвіду педагогічної діяльності, формування організаційних умінь і навичок.

Таким чином, практичний етап є найважливішим, оскільки саме під час нього формується готовність майбутніх педагогів до реалізації професійних знань, умінь і навичок, до створення й регулювання стосунків у групі, оцінювання результатів колег та своїх власних під час організації навчальної діяльності. Через розуміння логіки її побудови відбувається аналіз недоліків, виявлення їх причин і способів подолання.

Мета останнього, *рефлексивного*, етапу – формування практичних умінь організації навчальної діяльності як за допомогою навчально-педагогічних ігор, мікрвикладання, моделювання різних форм, так і аналізу і оцінки студентами власної діяльності та діяльності своїх колег, виявлення помилок у роботі, прогалин у знаннях, формування портфолію, висновків і пропозицій. З цією метою вони можуть представляти власні розробки планів-конспектів уроків та інших форм навчальної діяльності, створювати навчальні ситуації, моделювати

форми навчальної діяльності, підбивати підсумки та аналізувати результати (обговорення помилок, визначення проблемних ситуацій у теоретичній та практичній підготовці), розробляти рекомендації для ефективної організації навчальної діяльності.

Наприкінці навчання доцільно створювати портфоліо – це збірка матеріалів особи, яка показує рівень її активності в професійній діяльності, результати роботи, здобутки, дослідження, дає змогу оцінити свою діяльність і спроектувати шляхи подальшої роботи.

Висновки. Таким чином, кожен із етапів навчання передбачає поступове формування в студентів професійних знань, умінь, навичок майбутнього фахівця, їх підготовленості до розробки, організації з учнями й аналізу навчальної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні питань підготовки вчителів іноземних мов до організації навчальної діяльності у дошкільних навчальних закладах, з учнями основної школи, в тому числі, на інтегрованих уроках, у системі післядипломної освіти.

Література

1. Буда С. В. Підготовка майбутніх вчителів до навчання іноземної мови учнів початкових класів / С. В. Буда // Науковий вісник. Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Миколаїв, 2003. – № 5. – С. 86–91.
2. Донченко Т. К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної (української) мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання української мови” / Т. К. Донченко. – Київ, 1999. – 32 с.
3. Овчинникова М. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до варіативної організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках математики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / М. В. Овчинникова. – Луганськ, 2003. – 20 с.
4. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи / Редько В. Г. – К. : Генеза, 2007. – 136 с.
5. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О. Я. Савченко // Освіта України. – 2001. – 21 вер. – С. 6.

Marchii-Dmytrash T.M. The stages of teachers' readiness forming to the organization of educational activity in primary school.

The necessity of readiness of the future foreign languages teachers' forming to the organization of educational activity of junior pupils is modified in the article and its main stages are justified. Scientific researches abovementioned issues are

analyzed. The principles, forms and methods of work, appropriate to each stage of the students' training are determined.

Key words: professional training, readiness, teacher, organization of educational activity, stage, primary school.